

Література

1. Morozov M. A., Morozova N. S. Attractive tourist destinations as a factor of its development. Journal of Environmental Management and Tourism. 2016. T. 7. № 1(13). С. 105–111.
2. Survey: future travelers willing to accept inconveniences for safety. // ASIAN HOSPITALITY is a b2b news magazine and website that covers the U.S. hotel industry. — URL: <https://www.asianhospitality.com/survey-future-travelerswilling-to-accept-inconveniences-for-safety/>

olhavlada@ukr.net

Владимир О. М.

кандидат економічних наук, доцент

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
м. Тернопіль, Україна*

ТУРИСТИЧНІ НАВИЧКИ ТА ЗНАННЯ ТОПОГРАФІЇ ЯК НЕОБХІДНІ «METASKILLS» У ЧАС ВІЙНИ

Анотація. У статті згадано про основні проблеми розвитку туризму впродовж останніх років, зокрема в умовах пандемії та війни. Розглянуто особливості розвитку туризму в Україні, його вплив на формування національної свідомості, патріотичного виховання, спортивно-туристичний вишкіл молоді. Обґрунтовано потрібність туристичних навичок та знань топографії у час війни.

Ключові слова: пізнавальний туризм, спортивно-туристичний вишкіл, туристичні навички, топографія, війна.

Впродовж останніх десятиліть туризм, як галузь народного господарства, розвивався досить динамічно та виконував різну роль. Для одних країн він відігравав провідну роль у розвитку національної економіки, для інших служив тим провідником, який забезпечував культурне та політичне зближення різних народів, виконував, так би мовити, дипломатичну місію. Важливе значення туризм відіграє і в освітньо-пізнавальному процесі, що позитивно впливає на формування особистості, її світобачення та сприйняття світу з існуючими його принадами та проблемами. Завдячуючи туризму можна було б забезпечувати вирішення різних і складних питань глобального та місцевого значення шляхом мирних дискусій і спільних дій задля безпечного майбутнього. Однак розвиток туризму в останні роки зіткнувся з новими викликами та проблемами. Одні з них, такі як Covid-19, потребують здебільшого переформатування та впровадження організаційних змін направлених на пристосування до нових правил, умов та обмежень, а інші, на жаль, такі як війна, мають катастрофічний вплив не лише на туристичну діяльність, але й на людське життя.

Розвиток туризму в країні, у якій відбуваються активні військові дії, потребує особливого дослідження. Як показує світова історія, туризм починає активно відроджуватися уже у післявоєнні роки, тому Україні після завершення війни слід буде активно розвивати різні туристичні маршрути, відновлювати туристичну інфраструктуру. На даний час наша країна викликає велике захоплення та зацікавлення з боку багатьох країн світу. Для більшості з них ми відкрилися по-новому. Тому у майбутньому ми повинні лише зміцнити це зацікавлення, і нам дійсно є що показати світу — від прадавніх часів до трагічного та героїчного сьогодення. Важливо, щоб як зазначає Мар'яна Олеськів, очільниця Державного агентства розвитку туризму, було сформовано *культуру відвідування місць пам'яті війни, аби пізніше місяця болю та героїзму українського народу згодом не перетворилися на так званий овертуризм (overtourism) — туризм, який вийшов із-під контролю. Адже це може призвести до стихійної інструменталізації трагедії та перетворення її на атракціон»* [4]. Як бачимо,

проблеми, пов'язані із розвиток туризму, можуть мати різний характер, скорочення туристичних потоків, так як і їх надмірне розширення є негативним явищем. Проте, як уже зазначалося, туризм — це не лише подорожі і мандрівки, туризм — це спосіб пізнання, це складова освітньо-пізнавального процесу. Тому саме цьому аспекту варто приділити більше уваги, особливо у час війни.

Ознайомлення з історією розвитку туризму в Україні, зокрема на заході нашої країни, дає нам чітке розуміння причин зародження туристичних подорожей і подальших трансформацій, характерних для туристичних організацій. Характерним для українського туризму кінця XIX початку XX століття є те, що моду та любов до подорожей з метою пізнання започаткували представники української інтелігенції. Наприклад, члени «Руської трійці» Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич і Яків Головацький почали першими займалися організацією народознавчих мандрівок землями Східної Галичини, Північної Буковини та Закарпаття, метою яких було дослідження етнографічного та фольклорного матеріалу [2, с. 89]. Яків Головацький у своїх спогадах писав: «Треба нам іти між народ, досліджувати на місці, збирати з його уст пісні, записувати його приказки. Словом, нам, філософам, треба іти в народ і учитися в нього мудрості» [2, с. 92]. Відтак молодь та українське студентство почало дедалі більше мандрувати землями Галичини і Наддніпрянщини, що послужило зародженню пізнавального туризму в Україні.

Іван Вагилевич, один із авторів альманаху «Русалка Дністровая», мандруючи Українськими Карпатами, вивчав історико-археологічні пам'ятки, збирав фольклорний та етнографічний матеріал. Івана Вагилевича вважають основоположником етнографічного туризму у нашій країні.

Згодом до організації туристичних мандрівок активно долучається письменник, філософ і громадський діяч Іван Франко, український галицький натураліст, педагог, мовознавець, письменник, громадський діяч, дослідник мови та фольклору лемків Іван Верхратський, український етнограф, фольклорист, композитор, музикознавець і літературознавець Філарет Колесса і багато інших представників української інтелігенції. У 1883 р. І. Франко організував етнографічно-статистичний гурток «для студіювання життя і світогляду народу», який пізніше реорганізувався в «кружок для устроювання мандрівок по ріднім краю» [3, с. 17].

Якщо спочатку зацікавлення до мандрівок йшло від поодиноких чи групи однодумців серед представників української інтелігенції, то згодом цю ініціативу підхопив ряд організацій, зокрема, туристичне товариство «Чорногора», туристично-краєзнавчим товариством «Плай», Карпатський Лещетарський клуб, а також Наукове товариство ім. Т. Шевченка, спортивне товариство «Сокіл», спортивно-пожежне товариство «Січ», спортивно-пожежне товариство «Луг», дитячо-юнацької організації «Пласт». «Пласт» було створено як скаутську організацію за ініціативою Олександра Тисовського, Івана Чмоли та Петра Франка, сина Івана Франка.

Як зазначають історики В. А. Вербицький та І. Г. Бондаренко, осередки «Сокіл», «Січ», «Пласт» були поширені серед українського селянства. Такої практики не існувало в жодній країні Європи [1, с. 104]. Не маючи власної держави, перебуваючи у складі Австро-Угорщини та Польщі вже ж українська еліта та інтелігенція намагалася через туристичні мандрівки відродити, зберегти та прищепити любов до рідної спадщини українській молоді. І це знайшло свій відгомін та підтримку серед учасників інших українських організацій, які займалися патріотичним вихованням та спортивно-туристичним вишколом. Наприклад, пластун Степан Бандера є яскравою постаттю серед покоління тих пластунів, які були рушійною силою визвольного руху нашого народу. Або ж Євген Коновалець впродовж усього свого життя був другом Пласту і саме з Пласту він перейняв досвід організації підпільного руху спочатку у Січових Стрільцях, а згодом і в ОУН. Іван Боберський — визначна постать у розвитку спорту і фізичного виховання — також підтримував становлення «Пласту» в Україні, вважається автором найменування цього товариства. Серед активних пластунів варто виділити і Романа Шухевича, головнокомандувача Української повстанської армії. Слід зазначити, що метою «Пласту» та

схожих організацій була фізична та військова підготовка української молоді, виховання у неї національної свідомості та відчуття патріотизму. А серед основних видів діяльності виділяють організацію туристичних походів, таборування (створення «мандрівних» і «сталих» таборів), проведення вишкільних зборів [1, с. 111].

На сучасному етапі розвитку туристичної діяльності при підготовці кадрів даної професії основний акцент робиться на освоєння знань у сфері туropolерейтингу, менеджменту, екскурсійної справи та інших напрямків украй важливих для вдосконалення та розширення послуг туристичного обслуговування клієнтів. Проте вважаємо, що саме за теперішніх умов спортивно-туристичний вишкіл повинен бути складовою виховання сучасної молоді, бажаючих громадян, а також професійної підготовки працівників сфери туризму. Знання про те, як розпалити та підтримувати вогонь у польових умовах, як правильно читати топографічні карти та орієнтуватися на місцевості, як правильно розміститися для ночівлі, поставити намет у різних природних і погодних умовах, як користуватися спальним мішком аби мінімізувати втрату тепла, як просушити одяг і взуття, як слід маскуватися у різних умовах та видах місцевості, як правильно складати наплічних і які речі є необхідними у туристичному поході, а які зайвими — це ті туристичні знання та навички, які допомагають не лише у туристичному поході, але й під час війни. А для ефективної організації туристичного походу необхідно детально вивчити та оцінити місцевість аби прокласти безпечний та цікавий туристичний маршрут. Для цього туристу потрібно вміти читати топографічні карти, які є найважливішим джерелом інформації про місцевість. Якщо у мирний час топографічними картами послуговуються туристи, то у воєнний час ними активно користуються військові. У мирний час топографічна карта є дороговказом і очима на незнайомій місцевості для туриста, а у час війни — це очі армії. Тому у воєнний час топографічні карти місцевості вилучаються із вільного продажу, аби ними не могли скористатись зрадники та супротивники.

Туристичні навички загартовують характер людини, дозволяють їй залишатися зібраною та приймати швидкі та ефективні рішення у різних критичних і небезпечних ситуаціях. А спортивно-туристичний вишкіл працівників сфери туризму забезпечить їм можливість не лише оволодіти «hard skills» та «soft skills», характерними для їх професії, але на їх основі виробити необхідні «metaskills», які забезпечують здатність до саморефлексії, дозволяють відчувати та зрозуміти власні можливості, свій стан і на основі цього приймати адекватні та виважені рішення. Для покращення та вдосконалення своїх «metaskills» необхідно постійно навчатися та розвивати у собі такі вміння, як адаптивність, усвідомленість та критичне мислення. Такі ж навички необхідні і в час війни, і не лише військовим, але й цивільному населенню. Отож, очевидним є те, що туризм є не лише способом пізнання своєї країни, це невід'ємна ланка патріотичного виховання, спортивного вишколу, який у мирний час забезпечує умови для організації приємних та безпечних походів і мандрівок, а у час війни ці знання та навички дозволяють краще адаптуватися до складних умов ведення війни, краще організувати оборонні та наступальні дії, а також врятувати життя як солдатам, так і цивільному населенню.

Література

1. Вербицький В. А., Бондаренко І. Г. Історія фізичної культури та спорту в Україні. Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. 340 с.
2. Кирчів Р. Етнографічно-фольклористична діяльність «Руської трійці». Львів, 2011. 424 с.
3. Луцький Я. Туристичними стежками Івана Франка. Краєзнавець Прикарпаття. 2006. № 8. С. 17–21.
4. Олесків М. Розробляється стратегія відвідування місць пам'яті війни. Історична правда. 16.09.2022. URL: <https://www.istpravda.com.ua/short/2022/09/16/161807/>